

Saija Ihalainen

Äitiyden kokemuksia sijaishuollon aikana vertaisohjaajien silmin

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

1.11.2017

Tekijä(t)	Saija Ihalainen
Otsikko	Äitiyden kokemuksia sijaishuollon aikana vertaisohjaajien silmin
Sivumäärä	25 sivua + 3 liitettä
Aika	1.11.2017
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK
Ohjaaja(t)	Lehtori Riikka Harju Lehtori Taina Konttinen
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda vertaistukitoiminnan ryhmänohjaajien kautta selville, millaisia kokemuksia äideillä on vanhemmuudesta sijaishuollon aikana. Lisäksi tavoitteena on nostaa esille vertaistukitoiminnan tärkeys äidin roolin tukemisessa. Tässä työssä kartoitetaan myös vertaistukitoiminnan voimaannuttavia tekijöitä vanhemmuuden kannalta.</p> <p>Työelämän yhteistyökumppanina opinnäytetyölleni toimi VOIKUKKIA-verkostohanke, joka kouluttaa ryhmänohjaajia sijoitettujen lasten vanhempien tueksi. Koulutetut VOIKUKKIA- ohjaajat vetävät vanhemmille vertaisryhmiä Suomessa maanlaajuisesti.</p> <p>Työni on kvalitatiivinen, ja tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Teemahaastatteluissa käytetyt teemat pohjautuivat suoraan työni tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyötäni varten haastateltavat henkilöt olivat aktiivisia sekä kokeneita VOIKUKKIA-vertaisohjaajia. Haastateltavia oli kokonaisuudessaan kaksi, ja haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluiden muodossa. Analyysimenetelmänä kerätylle tutkimusaineistolle käytin teemoittelua.</p> <p>Tuloksista ilmeni, että vertaistukitoiminta auttaa sijoitettujen lasten äitejä kertomaan avoimesti kokemuksistaan ja tukemaan toisia samassa tilanteessa olevia. Vertaistuesta saatavaa voimaa omaan vanhemmuuteen voidaan pitää merkittävänä. Ryhmiin osallistumisen kautta äitien on myös mahdollista rakentaa parempaa suhdetta lapseensa, sekä keskustella heidän kanssaan sijoitukseen johtaneista syistä. Haastateltavien mukaan ryhmiin osallistuneet äidit eivät myöskään koe huostaanoton päättävän heidän rooliaan äitinä.</p>	
Avainsanat	Lastensuojelu, sijaishuolto, vanhemmuus, vertaistukitoiminta

Author(s) Title	Saija Ihalainen Experiences of motherhood during child's placement
Number of Pages Date	25 pages + 3 appendices 26th October 2017
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Senior Lecturer, Riikka Harju Senior Lecturer, Taina Kontinen
<p>The purpose of this bachelor's degree was to examine how mothers experience their motherhood when their child has been placed in substitute care. For this purpose, I interviewed two trained professional leaders of VOIKUKKIA peer support groups. This thesis is also intended to bring awareness to the importance of the peer support groups: they help parents to cope in a difficult situation. Empowerment in peer support groups is also an important concept in my study.</p> <p>The thesis was conducted in co-operation with the VOIKUKKIA project. The project trains professionals and parents in methods and principles of the group, and also further develops the peer support group model. VOIKUKKIA peer support groups are arranged all over Finland.</p> <p>This study was qualitative, and the data for this study were gathered by using theme interviews. I interviewed two professional leaders of VOIKUKKIA peer support groups individually. The data collected in these interviews were analyzed by thematization.</p> <p>The results show that peer support groups help mothers to share their experiences and support others who are in the same situation. Mothers have more strength to build a relationship with their children after participating in peer support groups. Taking part in peer support groups also helps mothers to discuss the reasons that led to their family's situation. According to the professional leaders of peer support groups mothers experience, that their motherhood remains even after child's placement in substitute care.</p>	
Keywords	Child welfare services, substitute care, parenthood, peer support

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Vanhemmuus sijaishuollon aikana	2
2.1	Sijaishuolto lastensuojelussa	2
2.2	Huoltajan asema	4
3	Äitiyden tukeminen sijaishuollon aikana	5
3.1	Tuki sijoituksen jälkeen	6
3.2	Vertaistukitoiminta	8
3.2.1	VOIKUKKIA- vertaistukiryhmät	9
3.3	Voimaantuminen vanhemmuuden tukena	10
4	Opinnäytetyön toteutus	12
4.1	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	13
4.2	Tutkimusaineiston analyysi	14
5	Tulokset	15
5.1	Vertaistukitoiminnan merkitys äitiyden tukemisessa	16
5.2	Kokemuksia vanhemmuudesta sijaishuollon aikana	17
5.3	Voimaantuminen ja vanhemmuuden roolit	19
6	Johtopäätökset	20
7	Pohdinta	22
	Lähteet	26

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelun kysymysrunko

Liite 2. Haastattelukutsu

Liite 3. Suostumuslomake haastatteluun

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä avataan vertaistukitoiminnan merkitystä äitiyden tukemisessa. Lisäksi opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda vertaistukitoiminnan ryhmänohjaajien kautta selville, kuinka äidit kokevat oman vanhemmuutensa sijaishuollon aikana. Työn tavoitteena on tiedon lisääminen äitiyden ja vanhemmuuden tukemisen tärkeydestä lapsen ollessa sijoitettuna, sekä vertaistuen merkityksestä tuen muotona. Opinnäytetyössä on myös keskeistä ryhmiin osallistuvien äitien kokemusten esille tuominen. Tässä tapauksessa näitä kokemuksia kuvataan vertaistukiryhmien ohjaajien karttuneen kokemuksen ja ammattitaidon kautta.

Opinnäytetyöni on tehty yhteistyössä VOIKUKKIA-vertaistukitoiminnan ryhmänohjaajien kanssa. VOIKUKKIA-hanke on maanlaajuisesti juurruttanut sijoitettujen lasten vanhempien tukemista sekä vertaisryhmätoimintaa osaksi Suomen sosiaalityötä. Hanke on kouluttanut VOIKUKKIA-ohjaajiksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia sekä ryhmän käyneitä vanhempia. (Heimonen, Lehtinen 2015: 7). Työtäni varten haastattelin kahta kokenutta ja aktiivista VOIKUKKIA-ohjaajaa. Haastattelut suoritettiin yksilohaastatteluiden muodossa, ja niissä hyödynnettiin teemahaastattelun runkoa apukysymyksineen. Haastatteluiden puhtaaksikirjoittamisen eli litteroinnin jälkeen tutkimusaineiston analysointimenetelmänä käytettiin teemoittelua.

Tutkimuskysymykset opinnäytetyötäni varten ovat vertaistukitoiminnan merkityksen tarkasteleminen äitiyden tukemisessa sekä ryhmänohjaajien näkemysten kartoittaminen äitien vanhemmuuden kokemuksista. Tässä opinnäytetyössä käsitellään myös voimaantumisen teemaa ja vanhemmuuden rooleja. Aineisto tehtyä työtä varten kerättiin teemahaastattelun menetelmää hyödyntäen, ja teemahaastattelussa käytetyn haastattelurungon kysymykset rakennettiin suoraan laadittujen tutkimuskysymysten pohjalta.

Työni käsittelee siis huostaanotettujen lasten äitien kokemuksia vanhemmuudestaan silloin, kun lapsen arki sijoittuu toisaalle. Opinnäytetyössäni olennaisena tarkastelun kohteena on myös vertaistukitoiminnan merkitys äitiyden tukemisessa. Sijoitettujen lasten äitien kokemuksia on käsitelty aiemmissakin tutkimuksissa, mutta tuoreen tiedon tuominen sosiaalialan kentälle on aina tarkoituksenmukaista. Vertaistukitoiminnan merkitystä juuri huostaanotettujen lasten äitien kohdalla ei myöskään ole niin laajalti vielä tutkittu.

Toivon opinnäytetyöni olevan hyödyksi alan opiskelijoille sekä ammattilaisille, ja että työni antaisi innostusta lisätutkimuksiin kyseisestä aihealueesta.

2 Vanhemmuus sijaishuollon aikana

Lapsen sijoitus toisaalle vaikuttaa vanhemmuuteen eri tavoin. Itselle kuuluvista vanhemman oikeuksista saattaa olla epäselvyyttä, sekä epävarmuuden tunnetta sallitusta vanhemman roolista. Lastensuojelutyössä olisi tämän vuoksi tärkeää valmistella ja toteuttaa lapsen sosiaalityötä koskevia ratkaisuja yhdessä. Tämän lisäksi myös perheen jälleenyhdistäminen edellyttää perheen huomioonottamista myös sijoituksen aikana. Kuitenkin työskentely voi osoittautua vanhempien näkökulmasta pirstalaisena. (Pitkänen 2011: 115).

2.1 Sijaishuolto lastensuojelussa

Lastensuojeluksi käsitetään lain mukaan lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus sekä huostaanotto, ja niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 2010/88, § 3).

Lastensuojelulaissa määritellään, että lapsen vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsensa hyvinvoinnista ja huoltajina heidän tulisi kyetä turvaamaan lapselleen tasapainoinen kehitys asianmukaisella tavalla (Lastensuojelulaki 2007/417, § 2). Mikäli lapsen huolenpidossa on puutteita tai kasvuolosuhteet uhkaavat hänen kehitystään, tulee lapsi ottaa sijaishuollon huostaan. Ensisijaisesti turvaudutaan avohuollon toimenpiteisiin. Lastensuojelussa huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen ryhdytään, mikäli avohuollon toimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja sijaishuollon ajatellaan olevan lapsen edun kannalta välttämätöntä. (Lastensuojelulaki 2007/417, § 40).

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kasvatuksen sekä hoidon järjestämistä toisaalla kuin lapsen omassa kodissa. Sijaishuoltoa järjestetään perhehoitona perhekohtaisesti tai laitoshuoltona, tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsi voidaan

sijoittaa sijaishuoltoon myös esimerkiksi terveydenhuollon yksikköön. Lapsen sijaishuoltopaikkaa valittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota lapsen edun toteutumiseen, jolloin se ratkaisee, missä tarpeenmukainen hoito ja huolenpito voidaan järjestää. (Räty 2010: 377-378).

Sijaishuoltopaikan valinnassa huomiota kiinnitetään huostaanoton perusteisiin, sekä lapsen tarpeisiin, ihmissuhteisiin ja hoidon jatkuvuuteen. Sijaishuoltopaikan on vastattava niihin hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, jotka ovat olleet huostaanoton perusteinakin. Päätös on perustettava lapsen etuun ja erityisesti tuen tarpeisiin. Huomioon tulee ottaa myös lapsen ikä, oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa ja muihin läheisiin ihmisiin. Lisäksi sijaishuoltopaikan valikoitumiseen vaikuttavat yksilölliset tekijät, kuten harrastukset, koulupinnat, minkälaisia ja minkäikäisiä lapsia sijoituspaikassa on sekä pystyykö sijaishuoltopaikka vastaamaan lapsen tarpeisiin. Lapsen vanhemmilla tai huoltajilla ei ole oikeutta päättää sijaishuoltopaikasta, mutta huoltajan toiveet ovat kuitenkin tarpeenmukaisesti otettava huomioon. Huostaanotto on aina väliaikainen toimenpide, ja lastensuojelutoimenpiteiden tavoitteena tulisi olla lapsen palauttaminen takaisin perheeseensä. Sosiaalihuollon viranomaisilla on velvollisuus tukea vanhempia ja lasta tässä päämäärässä. (Räty 2010: 381-384).

Sijoitusvaiheet etenevät Valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerien (2004) mukaan yhteydenotosta ja tiedonkeruusta arviointiin sekä suunnitteluun. Näistä vaiheista edetään eteenpäin tutustumiseen, sopimiseen ja lapseen tuloon, jonka jälkeen siirrytään sijoitusvaiheen arviointiin. Yhteydenoton ja tiedonkeruun tavoitteena on lapsen tilanteesta kertovan tiedon kokoaminen päätöksenteon tueksi ja tiedon välittäminen sijoittavalle taholle. Arvioinnissa ja suunnittelussa tavoite on selvittää vastaako sijoituspaikka lapsen tarpeita, ja tutustuminen sekä yhteinen sopiminen varmistavat, että paikka on sopiva sekä yhteistyön pohja vakaa. Lapsen saapumisessa sijoituspaikkaan varmistetaan, että lapsi kokee itsensä tervetulleeksi. Tässä varmistetaan lisäksi, että tärkeät ihmiset, vanhemmat mukaan lukien, kokevat muuton turvalliseksi. Sijoitusprosessia arvioidessa selvitetään, kuinka onnistunut prosessi on ollut lapsen kannalta.

Päämääränä sijaishuollon prosessissa on lapsen edun mukainen hyvä hoito, kasvatus ja kuntoutus sekä myönteiset ja läheiset ihmissuhteet. Vanhemman ja lapsen edun mukaisesti äidin mukaan ottaminen ja kuuleminen ovat onnistuneen prosessin kannalta olennaisia.

2.2 Huoltajan asema

Vanhemmuuden sosiaalisen identiteetin säilyttämistä pidetään tärkeänä myös sijoituksen aikana, ja merkitykselliseksi nousevat erityisesti huoltajan juridiset oikeudet (Pitkänen 2011: 84). Päätösvalta lapsen asioista siirtyy sosiaalihuollolle niiltä osin kuin se on sijaishuollon toteutuksen kannalta tarpeellista. Oikeudet vaikuttavat huostaanotetun lapsen kasvatukseen, olinpaikkaan, hoitoon, huolenpitoon, terveydenhuoltoon sekä opetukseen siirtyvät sosiaalihuollon päätettäviksi. (Lastensuojelulaki 2007/417, § 45). Lastensuojelun käsikirjan mukaan lapsen huoltajilla säilyy kuitenkin oikeus päättää uskonnosta, kansallisuudesta ja nimestä, jonka lisäksi huoltajalla on lain mukaan oikeus halutessaan hakea huostaanoton lopettamista (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, n.d).

Lastensuojelutyössä tulisi käydä läpi vanhempien kanssa keskusteluja heidän oikeuksistaan ja sijoituksen aikaisesta vanhemmuudesta. Vanhemmuuden identiteetin rakentaminen uudelleen ja oman paikan löytäminen sijoituksen aikaisessa työskentelyssä helpottuvat, kun vanhemmuudesta on keskusteltu yhdessä. Vanhemmuusidentiteettiä on muokattava erilaisista lähtökohdista entiseen verrattuna, kun lapsen ja vanhemman arkielämän rakenteet poikkeavat nyt toisistaan. (Pitkänen 2011: 97-98).

Kun lapsi sijoitetaan, vanhemmuus saa samalla uudenlaisen sisällön ja määritelmän. Lapsesta huolehtii sijoituksen aikana toinen aikuinen, joka vaikuttaa väistämättä myös lapsen ja vanhemman väliseen yhteiselämään. Esille nousee rinnakkaisvanhemmuuden käsite, kun vanhemmuus toteutuu sijaishuoltopaikan rinnalla eikä niinkään jaetusti. Kun vanhempi on työstänyt vanhemmuuttaan suhteessa sijaishuoltopaikan vastuulla olevaan lapsesta huolehtimiseen, painottuu mahdollisuus rinnakkaiseen vanhemmuuteen luovutetun vanhemmuuden sijaan. Rinnakkaisvanhemmuus esiintyy konkreettisesti vanhemmuuden tasapainon löytämisenä. Merkityksellisenä pidetään sitä, että lapsen asiat ovat sijaishuoltopaikassa hyvin, ja vanhemman sekä lapsen välinen suhde pääsee toteutumaan. Vanhemmuudessa korostuu lapsen ja vanhemman suhteen emotionaalinen merkitys. (Pitkänen 2011: 88-90).

Vanhemmuus on lapsen kehitykselle välttämätöntä, ja vastuullisen vanhemmuuden tukeminen tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä. Vanhemmuuden ja kasvatuksen tukemiseen veloitetaan myös perusoikeus- ja lapsioikeudellisissa säädöksissä sekä kansainvälisissä sopimuksissa. Lisäksi vanhemmuutta voivat kuitenkin toteuttaa myös muut lapsen

kasvatuksessa mukana olevat aikuiset. Vanhemmuutta voidaan jäsentää esimerkiksi vanhemmuuden roolikartan tukemana, jolloin vanhemmuus jaetaan kehitettäviin päärooleihin sekä alarooliin. Pääasiassa vanhemmuuden roolikartta on kehitelty arkista vanhemmuuden osaamista tukevaksi työvälineeksi, ja se jäsentelee vanhemmuuden sisältöä, mitä jokainen lapsi kulloinkin tarvitsee aikakaudesta riippumatta. (Rautiainen 2001: 3). Vanhemmuuden roolit ovat jaettu viiteen keskeiseen osa-alueeseen, jotka jakautuvat edelleen vielä alarooliin. Keskeisinä osa-alueina toimivat roolikartassa elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, rakkauden antaja ja huoltaja. (Rautiainen 2001: 103).

Lapsen siirtyessä sijaishuoltoon myös osa rooleista siirtyy väistämättä sijaishuoltopaikalle. Vastaava rooli on esimerkiksi huoltaja, johon kuuluvat alaroolit muun muassa lapsen vaatettajana, ruoan antajana sekä ympäristöstä huolehtijana. Roolikarttaa voidaan hyödyntää lapsen huostaanoton jälkeen vanhemmuutta jäsenneltäessä. Vanhempien kanssa voidaan miettiä, millaisia asioita heiltä vanhempina nyt odotetaan. Lisäksi ohjataan vanhempia löytämään niitä rooleja, joita heidän täytyy toteuttaa. Vanhemmuuden roolikarttaa voidaan käyttää myös konkretisoimaan vanhempien muutostavoitteita. (Rautiainen 2001: 71).

3 Äitiyden tukeminen sijaishuollon aikana

Lapsen sijoitustilannetta voidaan kuvata eräällä tapaa perheen särkymisenä, joka vaikuttaa perhesuhteisiin. Kun perhesuhteiden velvoitteissa tapahtuu merkittäviä muutoksia, myös roolit muuttuvat – vastuu lapsen arjesta siirtyy toisaalle, ja vanhemmuuden tulee rakentua uusista lähtökohdista. (Pitkänen 2011: 18-20). Sijoituksen aikaisessa lastensuojelutyössä pyritään varmistamaan lapsen etu, ja aikuiset ovat pienemmässä roolissa verrattuna esimerkiksi avohuollon lastensuojelutyöhön. Työskentelyssä korostetaan lapsen oikeutta vanhempiinsa, ja lapsen etuna on myös vanhemman elämäntilanteen tukeminen sekä sijoituksen hyväksyminen. (Pitkänen 2011: 21).

Lastensuojelun tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että vanhemmat jäävät tuen suhteen usein vähäiselle huomiolle huostaanoton ja sijoituksen aikana. Varsinkin äitien näkemyksiä on asiaan liittyen kartoitettu, ja sitä tässäkin opinnäytetyössä tarkastellaan. Lapsen ja äidin suhde on ainutlaatuinen ja äitiyttä voi olla monenlaista, mutta uuteen elämäntilanteeseen sopeutuessa ja erilaiseen äitiyteen opettelemisessa kaivataan tukea. (Rautakorpi 2007: 7-8).

3.1 Tuki sijoituksen jälkeen

Lapsen kotiutumisen kannalta on olennaista, että lapsen ja vanhemman keskinäisen arjen mahdollistumista tuettaisiin sijaishuollon aikana. Vanhemmat tarvitsevat tukea siihen, kuinka käsitellä oikein lapsen sijoituksesta aiheutuneita ja sitä edeltäneitä kokemuksia. Sijoituksen aikana nousee keskeiseksi vanhemman kriisityöskentely sekä lapsen ja vanhemman suhteen mahdollistaminen. Käytännössä työskentely on vanhemmuustyötä, jossa lähtökohtana pidetään vanhemmuuden merkittävyyden tunnistamista tärkeänä osana lapsen sijoitusta. (Pitkänen 2011: 23.)

Sijoituksen aikainen vanhemmuustyö pyrkii vahvistamaan rinnakkaisen vanhemmuuden tukemista, ja tunnistamaan aikuisen tuen tarpeita. Vanhemmat pitävät kokemuksiansa perusteella sijoituksen aikaista työskentelyä vanhempien kanssa pirstaleisena. Tuen tarve koetaan kuitenkin vähäisemmäksi, jos lapsen asiat ovat hyvin ja sijoitusta pidetään onnistuneena. (Pitkänen 2011: 116). Tukea ajatellessa pidetään tärkeänä, että vanhemmat eivät jäisi työskentelyn ja tuen ulkopuolelle sijoituksen tapahduttua. Sijoituksen aikainen työskentely vanhemman tukena on epäselvää, sillä se koetaan riippuvaiseksi sosiaalityöntekijän tai sijaishuoltopaikan toiminnasta. (Pitkänen 2011: 108).

Yhdenmukaisuuden puute työntekijöiden toiminnassa nousi esille myös Rautakorven vuonna 2007 tekemässä äitien kokemuksia koskevassa tutkimuksessa. Lastensuojelun toimintatapojen epäkohdiksi luettiin puutteellinen tiedon jakaminen esimerkiksi vanhemman oikeuksista huostaanoton jälkeen sekä koskien mahdollisuutta hakea huostaanoton purkua. Biologisen perheen huomioiminen ja tuen saaminen tuntuivat tutkimuksen äitien mukaan vähäisiltä huostaanoton jälkeen. Sosiaalityöntekijöiltä toivottiinkin aktiivisempaa ohjausta tukea tarjoavien tahojen pariin, sekä auttamiskeinojen muokkaamista tapauskohtaisesti. (Rautakorpi: 2007).

Aiemmissa tutkimuksissa vanhempien saamaa tukea koskien ovat kuvaukset kohdentuneet eri kohdealueisiin. Esimerkiksi Miia Pitkäsen vuonna 2011 valmistuneessa käytäntötutkimuksessa vanhemmat nostivat esille saaduiksi tuen muodoiksi erilaiset palvelut. Näistä esimerkkeinä mainittiin päihdehoito ja sosiaalipalvelut, läheissuhteet sekä omaan elämään liittyvät sisällöt. Lastensuojelutyön tuomaa tukea oli kuvausten mukaan sosiaalilyöntekijän tuki, vertaistukiryhmä, sijoitusta edeltäneet tukitoimet sekä lapsen hyvin mennyt sijoitus. (Pitkänen 2011: 39-42).

Vanhemmat ovat osallisina sijoituksen aikaisessa sosiaalityössä, ja lastensuojelutyön tukeen liittyviä kokemuksia kuvattiin Pitkäsen käytäntötutkimuksessa sekä myönteisinä että kielteisinä. Myönteisiksi asioiksi listattiin esimerkiksi luottamuksellinen suhde työntekijään, lastensuojelukokoukset ja mahdollisuus vaikuttaa lastensuojeluratkaisuihin. Kielteisiä tekijöitä taas olivat kriisi- ja keskusteluavun puuttuminen, ammatillisen tuen vähäiset vaihtoehdot sekä liian vähäinen työskentely kotiin. Lisäksi joissakin kohdin epätietoisuus tarjotusta tuesta esti tuen hakemisen kokonaan. (Pitkänen 2011: 49-51).

Riitta Laakson ja Peppi Saikun vuonna 1998 Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukselle kirjoittamassa raportissa huostaanoton jälkeiseen tilanteeseen löytyi myös paljon epäkohtia, jotka voisivat kaivata kehittämistä parempaan suuntaan. Vanhemmat kokivat jääneensä ulkopuolelle ja yksin, eikä esimerkiksi kriisiapua tarjottu. (Laakso 1998: 25). Jälkityöskentely huostaanoton jälkeen on tärkeää, ja vanhemmat esittivät raportissa toiveita hyvästä tuesta. Tuen tulisi olla selkeää, asianomaisten tulisi saada kriisiapua ja pidempiaikaista tukea, sekä biologisten vanhempien ja lasten yhteydenpitoa tulisi tukea. Lisäksi viitattiin siihen, että kontakti biologiseen perheeseen tulisi toteuttaa perheen toiveet huomioiden. (Saikku 1998: 63).

Huostaanoton jälkeen vanhemmuudessa sekä äitiydessä tapahtuu muutos, ja siihen tarvittaisiin apua erityisesti heti huostaanoton tapahduttua. Muuttuneessa elämäntilanteessa ei selvitä ilman tukea, sillä äitiys ei pääty tapahtuneeseen huostaanottoon. Tuki on ensisijaista vanhemman tarpeiden huomioonottamiseksi ja jotta häntä autettaisiin ymmärtämään lapsenkin näkökulmaa, kokemuksia sekä tunteita. Sijoituksen eri vaiheissa esiintyy myös tilanteita jotka tuovat esille asioita, joiden vuoksi yhteydenpito lapseen voidaan kokea haasteelliseksi. Tämän läpikäymiseen äidit tarvitsevat mahdollisuuden kunnolliseen apuun, jonka lisäksi myös äitiyden identiteetille kaivataan vahvistusta. (Tuovi-

nen-Kakko 2011: 93-94). Huostaanottotilannetta ovat usein edeltäneet monia elämän-alueita koskeneet vaikeudet, ja vanhemman voimavarat saattavat sijoituksen hetkellä olla vähäiset. Sijoitukseen päädytään yleensä monien eri syiden johdosta, ja näiden vaikeuksien selvittäminen vaatii paljon ulkopuolista tukea sekä voimavaroja. (Kujala 2003: 15-16).

3.2 Vertaistukitoiminta

Suomessa vertaistukitoimintaa pidetään julkisten palveluiden osana tai niitä täydentävänä. Toiminta on yhteydessä hyvinvointipalvelujen sekä järjestöjen toiminnan kanssa, sillä vapaaehtoiset ja ammattilaiset työskentelevät yhdessä. Käsitteenä vertaisuus kuvaa sitä, että vertaisen osaaminen perustuu kokempohjaiseen tietoon jostakin erityisestä elämäntilanteesta. (Karnell, Laimio 2010: 16). Vertaisuutta haetaan omaan voimaantumiseen sekä toivon ja jaksamisen ylläpitämiseen.

Vertaistukiryhmään tullaan jakamaan omia kokemuksia, ajatuksia ja mielipiteitä sekä kuuntelemaan toisia (Lehtinen 2010: 65-66). Vertaisuuden ohessa ryhmien toiminnassa keskeistä on yhteisöllisyys, identiteetin muokkaaminen sekä kokemusasiantuntijuuden merkitys ammattilaisuuden rinnalla (Lehtinen 2010: 81). Samassa tilanteessa olevien henkilöiden on havaittu pitävän toistensa kanssakulkemista sekä tukea merkittävänä voimavarana. Vertaistukiryhmien tarkoituksena onkin edistää osallistujien hyvinvointia, jaksamista sekä tukea paranemista. Vertaistukiryhmät voivat parhaimmillaan tukea ryhmään osallistuvien henkilöiden itsetuntemuksen lisääntymistä, sekä myös edesauttaa aiemmin tunnistamattomien voimavarojen löytymistä. (Heiskanen, Hiisijärvi n.d).

Vertaistukiryhmät perustuvat pitkälti kokemukselliseen asiantuntijuuteen, ja ryhmien toiminnan arvoina ovat tasa-arvoisuus sekä toisten kunnioittaminen. Perusajatuksena vertaistoiminnalla on usko ihmisten sisäisiin voimavaroihin, ja toimintaan osallistuminen edellyttää aktiivista valintaa, omaa oivaltamista sekä sisältää toiveen oman hyvinvoinnin lisäämisestä. Vertaistoiminnan tarjoaman tuen avulla ihminen saa liikkeelle prosessin, joka johtaa passiivisesta avun vastaanottajasta aktiiviseksi toimijaksi, sekä auttaa löytämään omia voimavarojaan, ottamaan vastuuta elämästään ja ohjaamaan sitä oikeaan suuntaan. (Karnell, Laimio 2010: 12-13).

Vertaistukiryhmät voivat usein olla ongelmanratkaisuryhmiä, joissa ratkotaan vaikeaksi osoittautuneen elämäntilanteen kysymyksiä tai menettämisen kokemuksia. Vertaistointiin osallistutaan, sillä osallistujilla on halu tulla kuulluiksi, ymmärretyiksi sekä hyväksytyiksi. Vertaisryhmä saattaa myös olla ainoa paikka, jossa kaikenlaisten tunteiden ja ajatusten ilmaiseminen on sallittua. Ryhmät mahdollistavat osallistujien kuulluksi tulemisen ongelmiansa, kysymyksiensä sekä tunteidensa kanssa. Vertaisryhmä voi toimia myös eräänlaisena peilinä, jota kautta voi oppia uutta itsestään. Keskinäinen apu ryhmässä voi lisätä itsetuntoa ja tunnetta omasta pystyvyydestä. Lisäksi vertaisryhmissä tapahtuu samaistumista, sillä osallistujat ovat toinen toisilleen esimerkkejä selviytymisestä ja muutoksen mahdollisuudesta. Toisten samankaltaisia asioita kokeneiden ihmisten kohtaaminen voi auttaa ymmärtämään omia tunteitaan prosessiin kuuluvina ja normaaleina. (Karnell, Laimio 2010: 16-19.)

3.2.1 VOIKUKKIA- vertaistukiryhmät

VOIKUKKIA-verkostohanke lähtee ajatuksesta, että vanhempaa tulee tukea huostaanoton tai sijoituksen aiheuttaman kriisin aikana. Tärkeänä tavoitteena on tuoda esille vanhempien kokemuksia sekä heidän omaa ääntään. Verkostohanke on toiminnallaan pyrkinyt juurruttamaan sijoitettujen lasten vanhempien tukemisen ja vertaisryhmätoiminnan osaksi sosiaalityötä Suomessa. VOIKUKKIA-verkostohanke ei järjestä itse vertaistukiryhmiä, mutta kouluttaa ryhmänohjaajia. Hankkeen myötä ryhmänohjaajiksi on koulutettu sekä sosiaali- ja terveydenalan ammattilaisia, että vertaisryhmän käyneitä vanhempia. (Lehtinen, Heimonen 2015: 7). VOIKUKKIA-vertaistukiryhmän ohjaajan koulutukseen voi siis osallistua sijoitettujen lasten kanssa työskentelevä sosiaali- ja terveysalan ammattilainen tai vertaistukiryhmän käynyt vanhempi, joka haluaa työskennellä ammattilaisen työparina (Kujala, Sundwall 2015: 9).

Vertaistukitoiminnan merkittävyys perustuu siihen, että omasta tilanteesta ja lapsen huostaanotosta on mahdollista keskustella sellaisten ihmisten kanssa, jotka jakavat saman kokemuksen. Kuuntelemalla toisten kertomuksia ja toisia tukemalla on mahdollista löytää myös omia, uusia voimavaroja. VOIKUKKIA-verkostohankkeen vertaistukiryhmät ovat suunnattu vanhemmille, joilla on kokemusta lapsensa huostaanotosta tai sijoituksesta kodin ulkopuolelle. Ryhmän tarkoituksena on tukea vanhemman omaa elämää,

selviytymistä ja vahvistaa vanhemmuutta. Tämän kautta on mahdollista vaikuttaa myös lapsen hyvinvoinnin lisääntymiseen. (Kujala 2015: 19-20).

Vertaistukiryhmiin osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Vertaisuuden kokemisen mahdollistaa se, että ryhmään sisältyy riittävästi ryhmän jäseniä yhdistäviä tekijöitä. Osallistumisen tulisi myös tapahtua matalalla kynnyksellä. Ryhmät ovat suljettuja, jolloin kesken ryhmäprosessin ei mukaan oteta uusia osallistujia ja vertaistukiryhmään osallistuvat samat henkilöt koko prosessin ajan. Tällöin ryhmään sitoudutaan määräaikaaisesti, jotta prosessi on rakenteeltaan jäntevämpi ja selkeämpi. Ryhmissä käsiteltävät asiat saattavat olla arkaluontoisia, raskaita ja intiimejä, jonka vuoksi tarvitaan turvallinen tila kyseisten kokemusten käsittelyyn. (Kujala 2015: 22-23).

VOIKUKKIA-toimintaa sekä vertaistukiryhmiä ohjaavat eettiset toimintaperiaatteet ja ryhmätoiminnan reunaehdot. Eettisten periaatteiden mukaan kaikkia tulee kunnioittaa ja erilaisuutta arvostaa. Toiminnan tulisi myös olla luottamuksellista sekä yksityisyyden säilyttävää. Vertaistukiryhmän toiminta tapahtuu myönteisessä hengessä ja on rehellistä, avointa sekä läpinäkyvää. Periaatteet luovat turvallisen ja luotettavan perustan toiminnalle. Ryhmätoiminnalle voidaan vielä asettaa ryhmän yhteisiä toimintaperiaatteita, näin esimerkkeinä mainiten yhteisten aloitus- ja lopetusajankohtien sopiminen, toisten arvostaminen, päihteettömyys sekä poissaolojen tai myöhästymisien ilmoittaminen. Turvallisuuden tunne mahdollistaa aidon vuorovaikutuksen ryhmässä, ja tätä tukevat ryhmän hyvä suunnittelu sekä selkeä rakenne. (Kujala 2015: 24).

Lisäksi VOIKUKKIA-ryhmän toiminnalle asetetaan myös tavoitteita, jotta osallistujilla on tietoa mihin he ovat sitoutumassa ja ovatko nämä kyseiset tavoitteet heille sopivia. Ryhmätoimintaan päteviin yleisiin tavoitteisiin sisältyy kolme eri teemaa, jotka ovat lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisen aiheuttaman kriisin käsittely, vanhemman oman elämän ja selviytymisen tukeminen sekä vanhemmuuden vahvistuminen, ja tämän kautta lapsen hyvinvoinnin lisääminen. (Kujala 2015: 23).

3.3 Voimaantuminen vanhemmuuden tukena

Sosiaalityölle ominaista on hahmottaa työskentelyä ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyden kautta. Voimaantuminen sosiaalityössä tarkoittaa käytännössä sitä, että työskennellään

asiakkaan voimavarojen lähtökohdista. (Raunio 2009: 144-145). Voimaantuminen on yksilön kykyä vaikuttaa mahdollisuuksiinsa, käyttää valtaa ja saavuttaa tavoitteitaan. Elämänlaatu paranee, kun henkilö pystyy auttamaan itseään. Lisäksi voimaantumiseen voidaan liittää myös oma tunne siitä, että pystyy vaikuttamaan elämänsä kulkuun. (Adams 2008).

Voimaantumisen käsitteellä on kaksi pääideaa — keskitytään yksilön ja yhteisön suhteeseen, sekä yksilön henkilökohtaisen kehityksen, kykyjen, elämänhallintataitojen sekä vahvuuksien tukemiseen. Lastensuojelutyössä olennaista on tukea yksilön ja perheen kykyä hallita elämäänsä sekä parantaa elämänlaatuaan. (Katisko 2013: 120-121). Voimaantuminen voidaan siis lastensuojelutyössä liittää esimerkiksi siihen, että perheen ja vanhempien voimavaroja tuetaan sekä heitä autetaan rakentamaan tarvittavia elämänhallinnan taitoja.

Voimaantuminen lasten huostaanoton kokeneiden äitien kohdalla on mahdollista itsensä kohtaamisen, tunteiden ja kokemusten sanoittamisen kautta. Voimaantuminen merkitsee myös menneisyyden, nykyhetken ja tulevan tiedostamista — mistä on tultu, missä ollaan nyt ja mihin elämässä pyritään lapsen huostaanoton jälkeen. Hyväksyessään menneisyyden epäonnistumiset äidit voivat antaa itselleen mahdollisuuden elää elämäänsä myös huostaanoton jälkeen. (Hiltunen 2015: 43). Yksilön voimaantumisen kautta voidaan tukea myös vanhemmuutta, kun myös sijaishuollon aikainen äitiys koetaan arvokkaaksi. Ihmisillä on Juha Siitosen (1999) mukaan luontainen tarve tuntea itsensä tarpeelliseksi, ja tämän tunteen lisäämisellä on positiivista vaikutusta. Yhteistyön vanhempien ja äitien kannalta tulisikin olla vanhemmuutta tukevaa, ja tukea tulisi olla riittävästi.

Kuitenkin voimaantuminen on yksilön oma prosessi. Voimaa ei voi antaa toiselle, vaan se lähtee yksilöstä itsestään ja linkittyy vahvasti omiin mahdollisuuksiinsa uskomiseen. Siihen kuitenkin liittyvät myös toiset ihmiset, olosuhteet sekä sosiaaliset suhteet. Jos vanhempaa tuetaan siten, että hän alkaa uskoa oman vanhemmuutensa ja taitojensa riittävän, voimaantuminen ja vanhemman roolin ylläpitäminen voi olla helpompaa. Ihminen on kuitenkin voimaantumisteoriankin mukaan aktiivinen toimija, joka asettaa itselleen jatkuvasti uusia tavoitteita — myös vanhemmuudessa.

4 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi käytetty aineistonkeruumenetelmä sekä tutkittavien näkökulma. Laadullisen tutkimuksen aineistona voidaan käyttää haastatteluja, havainnointeja sekä muuta kirjallista aineistoa tai äänimateriaalia. Suurelle osaa kvalitatiivisista tutkimuksista myös osallistuvuus on keskeistä. Tutkimuksen pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien oma näkökulma. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan myös keskittyä pieneenkin määrään tapauksia, jotka pyritään analysoimaan mahdollisimman huolellisesti. (Eskola, Suoranta 1999: 15-18). Laadullisen tutkimuksen yleisimpinä aineistonkeruumenetelminä voidaankin pitää haastatteluja, kyselyjä, havainnointia sekä dokumentteihin perustuvaa tietoa (Tuomi, Sarajärvi 2006: 73).

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole olennaista pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin. Tutkimuksessa sen sijaan pyritään ymmärtämään tiettyä toimintaa, kuvaamaan jotakin ilmiötä tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta tälle ilmiölle. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää, että ne henkilöt joilta tarvittavaa tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon, tai heillä on asiasta kokemusta. (Tuomi, Sarajärvi 2006: 87-88).

Opinnäytetyössä haastateltiin kahta aktiivista VOIKUKKIA- vertaisohjaajaa yksilöhaastattelujen muodossa. Haastateltavat valikoituivat työelämän yhteistyökumppanin kautta. Kutsut sekä käytettävä haastattelurunko (ks. liite 1 ja 2) lähetettiin sähköpostitse toiminnanohjaaja Hanna Hägglundin välityksellä, ja osallistuminen haastatteluihin oli ohjaajille täysin vapaaehtoista. Kutsuja välitettiin laajasti pääkaupunkiseudun aktiivisille VOIKUKKIA-vertaisohjaajille, ja mukaan koko toivotusta kohderyhmästä suostui kaksi ohjaajaa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ohjaajien työskentelytiloissa. Haastatteluisissa käytettiin selkeyden vuoksi teemojen lisäksi apuna myös apukysymyksiä. Tehdyt haastattelut nauhoitettiin ja sen jälkeen litteroitiin tekstimuotoon. Kerätty tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelun avulla.

4.1 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Aineiston keruu opinnäytetyötä varten toteutettiin siis haastattelun muodossa, tarkennetusti puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmän voimin. Haastattelun käyttäminen aineiston hankinnassa oli perusteltua, sillä haastattelussa ollaan suoraan kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, joka mahdollistaa joustavuuden aineistoa kerätessä. Etuna on lisäksi se, että haastattelun aikana käsiteltävien aiheiden järjestystä voi vaihdella, ja tällöin vastauksille jää enemmän tulkinnanvaraa. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1997: 191 -192). Lisäksi haastateltava on tilanteessa mukana subjektina, ja hänelle on annettu mahdollisuus olla merkityksiä luova sekä aktiivinen osapuoli haastattelun tekemisessä. Haastateltaessa voidaan selvittää mielipiteille perusteluja tarvittaessa lisäkysymysten avulla, ja menetelmää on mielekästä käyttää juuri niitä aiheita tutkittaessa jotka voivat tuottaa monitahoisia vastauksia. (Hirsjärvi, Hurme 2000: 35).

Haastattelu soveltuu erityisen hyvin Hirsjärven ja Hurmeen (2000) mukaan käytettäväksi tutkimuksissa esimerkiksi silloin, kun halutaan kuvaavia esimerkkejä, tutkitaan emotionaalisia asioita sekä halutaan tulkita kysymyksiä. Tutkimuksen osana haastattelu on ennalta suunniteltu, johdettu ja luottamuksellinen vuorovaikutustilanne (Metsämuuronen 2008: 39).

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille myös kokemuksia, jolloin joustava ja vuorovaikutuksellinen tiedonkeruumenetelmä osoittautui tarkoituksenmukaisimmaksi vaihtoehdoksi. Teemahaastattelun myötä on myös mahdollista saada aikaan keskustelua, ja valmiiksi asetettujen teema-aiheiden kautta saattaa nousta esille myös uusia käsiteltäviä teemoja. Teemahaastattelua yleensä käytetäänkin, kun tavoitteena on saada tietoa tutkittavan ajatuksista tutkimuksen aiheeseen liittyen. Haastattelussa hyödynnettävät teema-alueet eli aihepiirit on etukäteen rajattu, ja haastattelun kuluessa haastattelijan tulee varmistaa, että etukäteen päätetyt aiheet käydään läpi. (Eskola, Vastamäki 2015: 27-29). Ominaista kuitenkin on, ettei käytössä ole täysin yksityiskohtaisia kysymyksiä, vaan haastattelu etenee teemojen varassa. Tällöin on mahdollista saada haastateltavien omaa ääntä kuuluviin ja ihmisten tulkinnat otetaan huomioon. (Hirsjärvi, Hurme 2000: 48).

Teemahaastattelu itsessään on yleinen tutkimushaastattelun muoto, ja siitä voidaan käyttää myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelumenetelmässä tutkimusongelmasta valitaan keskeiset teemat, joita tutkimushaastattelussa hyödynnetään tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Tavoitteena pidetään sitä, että vastaaja saa antaa kuvauksen jokaiseen valittuun teemaan ja haastattelu teemat käsitellään luontevassa järjestyksessä. Käsittelyjärjestyksellä ei haastattelun kannalta ole merkitystä. Haastattelussa tulisi kuitenkin huolehtia siitä, että haastateltavat pysyvät asetetuissa teemoissa. (Vilkka, 2015: 124-126).

Haastattelun tavoitteena on ennalta laaditun teemarungon tukema keskustelu, jossa rungon tehtävänä on varmistaa, että kaikki teemat nostetaan esille. Olennaista teemahaastattelun kannalta on tällöin valita haastatteluun oikeanlaiset teemat, joista haastateltavan kanssa keskustellaan. Runkoa laadittaessa on tärkeää pitää mielessä tutkimusongelma, johon hakee vastausta. Tutkimusongelma sitoo kokonaisuuden yhteen ja oikeuttaa kysymysten esittämisen. (Eskola, Vastamäki 2015: 35-36). Teemarungon tehtävänä on varmistaa, että kaikki teemat nousevat esille jokaisen haastateltavan kanssa. Sen voi ajatella sisältävän erilaisia tasoja, joista ylimpänä ovat aihepiirit mistä on tarkoituksena keskustella. Lisäksi esitetään teemaa tarkentavia apukysymyksiä, joilla varsinaista aihetta pilkotaan helpommin vastattaviksi kysymyksiksi. Jos aiemmat kysymykset eivät tuota vastauksia, voidaan myös ottaa käyttöön yksityiskohtaisempia ”pikkukysymyksiä” jotka kuljettavat tilannetta eteenpäin. (Vilkka 2015: 37-38).

4.2 Tutkimusaineiston analyysi

Haastatteluiden jälkeen tallenteet muutettiin puheesta tekstiksi, eli litteroitiin asianmukaisesti. Tutkimustehtävästä tai tutkimusotteesta riippuen valitaan, miten tarkasti aineisto litteroidaan. (Hirsjärvi, Hurme 2000: 138). Litteroinnin tarkkuustaso riippuu myös tutkittavasta ilmiöstä: mitä rajatumpi aihe on, sitä tarkempaa litterointia kaivataan. Osa aineistosta on mahdollista litteroida vähemmän tarkasti, sillä litteraatioita on aina mahdollista tarkentaa. (Ruusu vuori, Nikander 2014: 425-426). Oman aineistoni litteroitiin jättämällä kirjoitetusta tekstistä pois mm. turhat toistot sekä haastattelun kannalta epäoleelliset äänet. Opinnäytetyö keskittyy enemmän kokemusten tarkasteluun, joten äänenpainoilla tai puheen tauoilla ei työn tulosten kannalta olisi ollut merkitystä. Tekstin alkuun osallistujien tunnistetiedot merkittiin siten, että toiseen haastateltavista viitattiin A- ja toiseen B- haastateltavana.

Teemahaastatteluilla kerätty tutkimusaineisto analysoitiin työssä litteroinnin jälkeen teemoittelun avulla. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja, jolloin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Aineistoista voidaan sitten poimia keskeiset aiheet, mutta tekstimassasta on ensin pyrittävä löytämään ja erottelemaan nämä tutkimusongelman kannalta olennaiset asiat. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta saadaan esille vastauksia ja tuloksia esitettyihin kysymyksiin. Havainnollistamaan saatuja tuloksia tekstissä voidaan käyttää myös haastateltavien sitaatteja. (Eskola, Suoranta 1999: 175-180).

Ennen varsinaiseen teemoitteluun ryhtymistä aineistoon tutustuttiin lukemalla se läpi moneen otteeseen, samalla jo etsien haastattelussa esiin nousseita olennaisia asioita. Teemoittelussa apuna käytettiin teemahaastattelun kysymysrunkoa, sillä nämä kysymykset olivat muodostettu suoraan tutkimuskysymysten ja työhön liittyvän teorian pohjalta. Aineistosta poimittiin jokaisen teeman kohdalle oleelliset vastaukset. Teemat eroteltiin värikoodein, jotta kuhunkin teemaan liittyvät vastaukset olisivat helposti tunnistettavissa. Lisäksi työn kirjoitetussa tekstissä käytettiin haastateltavien sitaatteja, jotta tutkimuksessa näkyisi haastateltavien ääni.

5 Tulokset

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda ilmi vertaistukiryhmiin osallistuvien äitien kokemuksia omasta vanhemmuudestaan, sekä nostaa esille näiden vertaistukiryhmien merkitystä vanhemmuuden tukemisessa. Halusin käsitellä työssäni myös voimaantumisen tukemista huostaanoton kokeneiden äitien kohdalla.

Tulokset jaoteltiin teemahaastattelussa käytetyn kysymysrungon mukaan, sillä ne pohjautuivat suoraan tutkimuskysymyksiin sekä työssäni käytettyyn teoriapohjaan. Varsinaisia tunnistetietoja ei vastauksissa ole nähtävissä, vaan anonymiteetin suojelemiseksi haastateltavat ovat merkitty kirjainkoodein. Tekstissä käytetään haastateltavien sitaatteja kokemuksia havainnollistavina esimerkkeinä.

5.1 Vertaistukitoiminnan merkitys äitiyden tukemisessa

Haastattelun tarkoituksena oli selvittää, millainen merkitys vertaistukitoiminnalla on äitiyden tukemisen kannalta. Haastateltavilta ohjaajilta kysyttiin, millaista tukea äidit saavat vertaistukitoiminnasta sekä kuinka nämä ryhmästä saadun tuet vaikutukset ilmenevät.

Molemmilta haastateltavilta nousi selkeästi esille, että äideille on ensisijaisen tärkeää toisilta samassa tilanteessa olevilta henkilöiltä saatu henkinen tuki. Ryhmiin osallistuvat äidit saavat kokea, etteivät ole yksin asian kanssa ja lapsen sijoitus yhdistävänä tekijänä on äärettömän tärkeä. Toisen haastateltavan mukaan vertaistukiryhmä on myös monelle ensimmäinen paikka, jossa sijoituksesta ja lapsesta luopumisesta voi keskustella rehellisesti. Vertaistukiryhmässä on mahdollista purkaa omia ajatuksiaan sekä samalla saada ymmärrystä toisilta samassa tilanteessa olevilta.

”Jotenkin sellanen voima heistä hehkuu, vaikka heillä on edelleenkin lapsi sijoitettuna. Heillä on sitä voimaa, kun muiden kanssa juttelee.” Haastateltava B.

Haastateltavat kertoivat, että toisilta saatu tuki ja mahdollisuus saada purkaa kipeitä kokemuksia tuovat ryhmiin osallistuville äideille voimaa. Toisia kannustetaan ja annetaan toivoa vaikeassa tilanteessa. Toisen haastateltavan mukaan jaettujen kokemusten kautta on mahdollista saada vahvistusta myös omalle identiteetilleen äitinä. Haastattelussa nousi myös ilmi, että voimakas yhteinen kokemus lapsen sijoituksesta luo ryhmälle tasavertaisuutta osallistujien taustoista huolimatta.

Kun haastateltavilta kysyttiin, kuinka vertaistukiryhmästä saatu tuki ilmenee, vastauksista nousi esiin melko konkreettisia esimerkkejä saadun tuen ilmenemisestä. Toinen haastateltavista kertoi, että ryhmästä saatu tuki on kannustanut äitejä puhumaan lapsensa kanssa ajasta, jolloin sijoitus on tehty. Myös oman äänen tuottaminen suhteessa lapsen sijaishuoltopaikkaan on vahvistunut. Haastateltavien kertoman perusteella ryhmässä koetaan tärkeäksi yhteistyö lapsen sijaishuoltopaikan kanssa, ja sen hyväksyminen, että oma lapsi hyötyy sijoituksesta. Lisäksi ryhmistä saadun vertaistuen myötä on koettu vahvistusta omiin vanhemman oikeuksiin sekä omaan asemaan äitinä.

Molempien haasteltavien vastauksista kävi ilmi, että äidit ovat vertaistukiryhmään osallistumisen jälkeen myös kerryttäneet voimavaroja hoitaa omia asioitaan. He ovat voineet jopa hakeutua esimerkiksi uuteen koulutukseen tai työpaikkaan.

”Niin on kokenut, että pääsi semmoiseen uuteen alkuun. Että tuli ihan uusi sisältö elämälle, ja joitakin jotka esimerkiksi sai sieltä semmoista, että jaksaa hakee vaikka töihin tai tämmöiseen. Että sai jotakin semmoista potkuu sitten. Aika tämmöisiä konkreettisia ja isoja juttuja.” Haastateltava A.

Molempien yksilöhaastattelujen yhteydessä kysyttiin vielä palautteesta, jota vertaistukiryhmiin osallistuvilta äideiltä on saatu. Haastateltavat ohjaajat kertoivat, että äideiltä on tullut pääasiassa positiivista palautetta vertaistukiryhmistä. Palautteessa on käynyt ilmi, että mahdollisuutta osallistua ryhmään on kehitetty, ja vastaavanlaista tukea toivottu enemmän.

5.2 Kokemuksia vanhemmuudesta sijaishuollon aikana

Ryhmänohjaajilta kysyttiin haastattelussa heidän näkemyksiään siitä, kuinka ryhmiin osallistuvat äidit kokevat oman vanhemmuutensa sijaishuollon aikana. Haastattelussa kartoitettiin myös sitä, kuinka vertaistukitoiminta auttaa äitejä heidän vanhemmuutensa rakentumisessa sekä äideiltä nousseita kokemuksia.

Molempien ohjaajien haastatteluissa nousi esille, että ryhmiin osallistuvat äidit eivät heidän näkemyksensä mukaan koe vanhemmuutensa päättyneen sijoitukseen. Toinen haastateltavista kertoi, että äidit yleisesti ottaen haluavat edelleen olla hyviä äitejä. Kuitenkin äidit voivat sijoituksen jälkeen kokea syyllisyyttä tai epäonnistumista vanhempana. Silti sijoituksen edetessä on myös mahdollista nähdä sijoituksen etu lapselle, ja tätä kautta kyetä jaettuun vanhemmuuteen. Ajan myötä vahvistuu myös tunne siitä, että sijoitus on lapselle parhaaksi.

”Syyllisyys ja epäonnistuminen äitinä tai vanhempana. Joka on erittäin kipeä asia. Toisaalta yleensä kun he näkevät, että lapset voivat paremmin sijoitettuna, niin pystyvät sitten jaettuun vanhemmuuteenkin ja ajattelevat lapsensa etua”. Haastateltava B.

Haastateltavien mukaan huostaanoton kokeneet äidit rakentavat suhdetta lapseensa vielä sijoituksen jälkeenkin. Vanhemmat ovat myös pystyneet keskustelemaan lapsen kanssa tapahtuneesta kriisistä, ja minkä takia sijoitukseen on päädytty. Vertaistukitoiminta on auttanut äitejä keräämään rohkeutta keskusteluun lapsen kanssa.

”Vahvistuu sitä, että mäki voisin olla jotenkin aktiivinen suhteessa lapsiin. Sano taanko vaikka, että se on ehkä kanssa yks mikä siinä vahvistuu, että se oma aktiivisuus suhteessa lapsen asioihin ja sosiaalityöntekijöihin.” Haastateltava A.

Vertaistukiryhmään osallistumisen myötä äideillä on myös vahvistunut ajatus siitä, että itsekin voi olla aktiivinen lapsen asioihin liittyen. Myös tasavertaisuuden tunteminen osana lapsen verkostoa saattaa voimistua. Toinen haastateltava kertoi, että äidit voivat kokea olevansa vanhempia lapselle edelleen, vaikka omat voimavarat olisivat vähissä. Se mihin kykenee, osoittautuu yhtä tärkeäksi kuin se, mihin äiti toivoisi kykenevänsä. Haastatteluissa nousi myös esille, että yleensä huostaanoton aikana on kuitenkin hyväksytty, ettei ole jaksanut olla vanhempi.

”Ehkä sitä, että olet äiti edelleenkin tälle lapselle. Ja yhtä tärkeä edelleenkin, vaikka sun voimavarat eivät riitä. Jotenkin että se pieni mihin pystyt, on ihan yhtä tärkeää kuin se kokonaisuus ja se, mihin haluaisit pystyä.” Haastateltava B.

Toinen haastateltavista kertoi, että sijoitetun lapsen iällä on merkitystä vanhemmuuden rakentamisessa. Pienten lasten kohdalla suhteen rakentaminen etäältä voi olla vaikeampaa. Kuitenkin jos sijoitetun lapsen äidillä on mahdollisuus parantua itse ja saada elämänsä raiteilleen, on hänellä voimia pysyä hyvänä vanhempana lapselle myös sijoituksen jälkeen. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että kun lapsi saa sijoituksen myötä turvan ja alkaa itse voida paremmin, myös suhde vanhempiin voi tiivistyä.

Vertaistukiryhmistä äideille on haastateltavien mukaan tukea suhteen luomiseen lapsensa kanssa, ja toisten kokemusten kautta saadaan vahvistusta siihen, että sijoitus on ollut lapselle parhaaksi. Toinen haastateltavista nosti esille, että toivoo ryhmien auttavan

äitejä rakentamaan näkemystä tulevaisuuteen. Vanhemmuus on sijaishuoltoa pidempi jakso, ja sijaishuoltoa voi pitää elinikäisen vanhemmuuden yhtenä vaiheena.

5.3 Voimaantuminen ja vanhemmuuden roolit

Lisäksi haastattelussa selvitettiin, kuinka vertaistukiryhmissä tuetaan äitien voimavaroja sekä millaisia mahdollisuuksia äideillä on vaikuttaa ryhmien toimintaan. Haastateltavilta kysyttiin myös, että onko heidän ryhmissään tuettu vanhemmuuden rooleja, ja kuinka se on vertaistukitoiminnassa ilmennyt.

Toinen haastateltavista kertoi vertaisuuden sekä oman tarinan tuottamisen olevan tärkeimpiä voimavaroja tukevia tekijöitä. Keskustelu muiden kanssa on mahdollistanut uusien näkökulmien löytämisen omaan tilanteeseen. Lisäksi keskustelussa on pyritty keskittymään myös siihen, mikä on suhde lapseen ja miten voi itse toimia vanhempana. Dialogisessa keskustelussa sekä narratiivisuudessa ryhmiin osallistuvat äidit saavat hyvin pitkälti tuottaa sisällön, jota ryhmässä käydään läpi. Hänen ryhmissään voimavaroja tukevinä työkaluina on käytetty myös toiminnallisia menetelmiä, kuten esimerkiksi tunnekortteja tai aarrekartan tekemistä.

Toisessa haastattelussa taas kävi ilmi, että ryhmässä vanhemmat jakavat muille konkreettisia esimerkkejä siitä, mikä on auttanut heitä rakentamaan omia voimavarojaan. Toiset voivat inspiroitua toisen äidin kertomasta siten, että esimerkiksi lähtevät hakemaan itselleenkin uutta opiskelu- tai työpaikkaa. Myös toisten kokemukset liikunnan tai musiikin auttamisesta omaan tilanteeseen kannustavat.

Lisäksi toinen haastateltava kertoi, että erityisen paljon voimaa tuovat ne äidit, jotka ovat käyneet ryhmiin osallistumisen jälkeen vertaisohjaajan koulutuksen. Ryhmiin osallistuvat ovat kokeneet merkittäväksi sen, kun mukana on myös vertaisohjaaja, jolla on oma kokemus huostaanotosta. Se antaa konkreettista toivoa siitä, että tilanteesta on mahdollista selvitä. Haastateltavan mukaan ryhmässä käydyt keskustelut ylipäänsä luovat vahvistusta ajatukselle, että äidit ovat toimineet oikein lapsensa kannalta.

Haastateltavilta kysyttiin myös, onko vanhemmuuden roolikartta heille tuttu ja tuetaanko heidän ryhmissään siinä esiteltyjä vanhemmuuden rooleja. Toinen haastateltavista kertoi

heti, ettei hänen ryhmissään käsitellä lainkaan vanhemmuuden roolikarttaa tai vanhemmuuden rooleja osallistujien toiveesta. Hänen ohjaamissaan vertaistukiryhmissä äidit olivat jo käyneet läpi muita tukitoimia, kuten perhetyötä ja perheterapiaa, jossa asiaa on mahdollisesti sivuttu.

Toisen haastateltavan mukaan vanhemmuuden rooleista varsinkin rakkauden antajan ja ihmissuhdeosaajan roolit tulevat selkeästi esiin ryhmän keskusteluissa. Keskusteluiden kautta äidit huomaavat, kuinka tärkeää rakkauden antaminen lapselle on silloin, kun lapsi asuu toisaalla. Ihmissuhdeosaaminen taas ilmenee siten, että ryhmissä painotetaan esimerkiksi yhteistyötä sijaishuoltopaikan kanssa, ja vanhemman osallistumista lapsen asioihin. Kuitenkaan vanhemmuuden roolikarttaa ei käytetä varsinaisena työkaluna ryhmien aikana.

6 Johtopäätökset

Haastatteluissa kerättyjen tutkimustulosten valossa voidaan katsoa, että VOIKUKKIA-vertaistukiryhmiin osallistuneet äidit ovat kokeneet vertaistuen merkityksen hyödyllisenä äitiyden tukemisen kannalta. Haastateltujen ryhmänohjaajien mukaan äidit pyrkivät luomaan suhdetta lapseensa vielä sijoituksen jälkeenkin, ja ryhmiin osallistuminen rohkaisee äitejä keskustelemaan lapsensa kanssa sijoitukseen johtaneista syistä. Vertaistukitoimintaan osallistuminen antaa äideille turvallisen ympäristön jakaa vaikeita kokemuksia ja he saavat ryhmissä merkittävää tukea toisilta saman kokeneilta. Toisilta on mahdollista saada kannustusta ja palautetta. Varsinkin uusien näkökulmien saaminen omaan tilanteeseen nousi tärkeäksi vanhemmuutta tukevaksi tekijäksi.

Monille avoin keskustelu mahdollistaa myös lapsen sijoituksen hyväksymisen. Toisten äitien kokemusten pohjalta voi nähdä, että sijoitus on voinut olla lapsen edun kannalta paras ratkaisu. Äidit pystyvät tätä kautta lisäksi hahmottamaan, että myös heillä itsellään on mahdollisuus kuntoutua ja muuttaa omia elämäntapojaan – tämä auttaa heitä pysymään edelleen vanhempana sekä rakentamaan parempaa suhdetta omaan lapseensa.

Molemmissa haastatteluissa ilmeni, että erityisen merkittäviä olivat äitien kertomat konkreettiset esimerkit omista selviytymistarinoistaan. Monelle äidille on kannustavaa nähdä,

että joku toinen samassa tilanteessa ollut henkilö on kyennyt selviämään eteenpäin elämässään, ja esimerkiksi uuden työn tai harrastuksen kautta rakentanut voimavarojaan. Yleinen kokemus haastateltavien mukaan on se, että kipeän asian purkaminen ja jakaminen voimaannuttaa ryhmiin osallistuvia äitejä.

Haastatteluissa nousi esille myös se, ettei vanhemmuuden koeta päättyvän sijoitukseen. Toisen haastateltavan mukaan lapsen sijoitus voi olla vain yksi vaihe koko elämän kestävässä vanhemmuudessa. Toinen haastateltava ohjaaja tiivistä ajatuksen lauseeseen, ”vanhemmuus jatkuu niin kauan, kun henki pihisee”. Äitiyden koetaan jatkuvan vielä sijoituksen aikanakin, ja äidin on mahdollista olla mukana lapsen elämässä. Lisäksi yhteistyö sijoituspaikan kanssa sekä aktiivisuus lapsen asioissa nähtiin merkitykselliseksi sijoituksen onnistumisen kannalta. Keskustelun avulla vertaistukiryhmissä pyritään kannustamaan suhteen rakentamiseen myös sijaishuoltopaikan kanssa. Ryhmissä saadun tuen pohjalta äidit voivat myös nähdä, että päätös sijoituksesta on tehty lapsen edun turvaamiseksi. Suhde lapseen voi myös parantua, kun sekä vanhemmalla että lapsella on mahdollisuus eheytyä.

Haastatteluiden pohjalta voi myös katsoa, että oman tarinan tuottaminen sekä dialoginen keskustelu auttavat ryhmiin osallistuvia äitejä kasvattamaan rohkeutta suhteessa sijoitettuun lapseensa. Äidit rohkaistuvat ottamaan vaikeita asioita puheeksi lapsensa kanssa, sekä aktivoituvat osallistumaan lapsensa asioihin. Toisilta äideiltä saatu tuki on siten osoittautunut merkittäväksi voimavaroja kasvattavaksi tekijäksi. Ryhmiin osallistuvilla äideillä oli myös mahdollisuus osallistua ryhmän toimintaan yhteisen keskustelun kautta, sekä tuottamalla ryhmien sisältöä omilla kokemuksillaan.

Vanhemmuuden roolikartta tai vanhemmuuden roolit eivät osoittautuneet kummankaan haastateltavan ohjaajan ryhmissä olennaisiksi. Ryhmissä käytiin hyvin vähän tai ei lainkaan läpi roolikarttaa tai vanhemmuuden rooleja. Toinen haastateltavista perusteli tämän sillä, että vanhemmuuden roolikarttaa on käytetty työvälineenä muissa äitien läpikäymissä tukimuodoissa, esimerkiksi perhetyössä tai perheterapiassa. Toinen haastateltuun osallistunut ohjaaja taas kertoi, että vanhemmuuden roolit tulevat ilmi käydyissä keskusteluissa. Varsinainen roolikartta ei kuitenkaan ollut käytössä hänen ryhmissään. Esimerkkinä mainittiin yleisesti molempien haastatteluiden osalta, että rooleja rakkauden antajana ja ihmissuhdeosaajana pyritään tukemaan ryhmän keskusteluiden avulla.

7 Pohdinta

Aloitin opinnäytetyöprosessini keväällä 2016. Aiheen valitseminen työlleni oli kohtalaisen vaivatonta, sillä olen läpi opintojeni ollut kiinnostunut lastensuojelutyöstä. Erään opintojakson yhteydessä oli aiemmin esitelty VOIKUKKIA- verkostohankkeen toimintaa, joka aikanaan onnistui jo herättämään mielenkiintoni. Varsinaista opinnäytetyöni rajausta pohtiessani mieleeni nousi ajatus siitä, että kiinnittäisin huomioni huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksiin omasta vanhemmuudestaan. Alkuperäisenä tavoitteenani oli haastatella sijoitettujen lasten äitejä, ja kartoittaa heidän näkemyksiään omasta äidin roolistaan sijoituksen aikana.

Otin sähköpostin välityksellä yhteyttä VOIKUKKIA- verkostohankkeen pääkaupunkiseudulla toimivaan suunnittelijaan Hanna Hägglundiin, ja esittelin hänelle mahdollisen opinnäytetyöni aiheen. Suunnittelija jakoi kiinnostukseni aiheita kohtaan, ja välitti haastattelukutsuni VOIKUKKIA- vertaistukitoimintaan osallistuneille äideille aktiivisten ryhmänohjaajien kautta. Ennen kutsujen lähettämistä olin jo ehtinyt hakea asianmukaisen tutkimusluvan Helsingin kaupungilta, joten jäin odottelemaan haastatteluprosessin aloittamista. Kuitenkin potentiaalisten haastateltavien kerääminen osoittautui erittäin hitaaksi, ja lopulta mahdottomaksi.

Alkuvuodesta 2017 lähdin pohtimaan työni rajausta uudelleen, ja opinnäytetyöni ohjaajien tuen avulla löysin uuden näkökulman tutkimukselleni. Vertaistukiryhmiin osallistuneiden äitien sijaan haastattelin ryhmien ohjaajia, ja kartoittaisin heidän ammatillisen näkökulmansa avulla sitä, kuinka ryhmiin osallistuneet äidit vanhemmuutensa kokevat. Tässä vaiheessa toiseksi tutkimuskysymykseksi nousi vertaistuen merkitys vanhemmuuden tukemisessa. Suunnittelija Hanna Hägglund välitti uudelleen muotoillut haastattelukutsuni pääkaupunkiseudun aktiivisille vertaistukiryhmien ohjaajille, ja olin ohjaajiin myös itse yhteydessä sähköpostitse. Kutsuja lähetettiin useaan otteeseen muutaman kuukauden ajanjaksolla, mutta myönteisiä vastauksia haastattelukutsuihini tuli ainoastaan kaksi. Molemmat haastatteluihin suostuneet henkilöt kuitenkin olivat kokeneita ja ammattitaitoisia ryhmänohjaajia, joilla oli kokemusta jo usean eri ryhmän ohjaamisesta.

Haastattelut saatiin sovittua melko nopealla aikataululla loppukeväälle 2017. Haastatteluiden toteutus sujui muutenkin vaivattomasti. Molemmat yksilöhaastattelut suoritettiin

ohjaajien työtiloissa. Lisäksi haastateltavat olivat yhteistyökykyisiä ja vastasivat avoimesti heille esitettyihin kysymyksiin.

Tutkimuksen eettisyys otettiin huomioon koko opinnäytetyöprosessin kulun ajan. Kun tutkimuksessa käsitellään arkaluontoisia aiheita, on tutkittavia informoitava haastattelussa käsiteltävistä aiheista, sekä heille on kerrottava, että myös haastattelun keskeyttäminen on sallittua (Kuula, Tiitinen 2010: 448). Tämän vuoksi ennen varsinaisten haastatteluiden aloittamista olin lähettänyt mukaan myöntyneille ohjaajille käyttämäni teema-haastattelun rungon, sekä opinnäytetyöni tutkimuskysymykset. Lisäksi molempien haastatteluiden alussa ohjaajat allekirjoittivat suostumuslomakkeet haastatteluita varten, joissa heille kerrottiin tilanteiden nauhoittamisesta sekä painotettiin osallistumisen ehdotonta vapaaehtoisuutta. Haastatteluiden alkaessa molempia osallistujia informoitiin myös siitä, että haastattelutilanteen saa halutessaan myös keskeyttää.

Aineistonkeruu tulee suunnitella siten, että aineiston jatkokäyttö sekä mahdollinen arkistointi tulee selvittää haasteltaville (Kuula, Tiitinen 2010: 450). Sen vuoksi haastateltaville kerrottiin haastatteluaineiston käyttötarkoituksesta sekä aineiston säilyttämisestä haastattelun suostumuslomakkeessa. Molemmille osallistujille tarjottiin vielä mahdollisuutta siihen, että heille lähetetään valmis ja hyväksytty opinnäytetyö luettavaksi sen julkaisemisen jälkeen. Aineisto tulee myös anonymisoida silloin, kun haastatteluaineisto muutetaan tekstimuotoon. Suorat tunnistetiedot kuten haastateltavan nimi sekä muut yhteystiedot tulee poistaa. (Kuula, Tiitinen 2010: 452). Opinnäytetyöni tekstissä haastateltaviin viitataan ainoastaan kirjainkoodein sitaattien yhteydessä, eikä tunnistetietoja ole muuten havaittavissa. Anonymiteetin turvaamiseksi myöskään haastateltuun osallistuneiden ohjaajien työskentelyalueita ei tekstissä otettu esille.

Pohtiessani opinnäytetyöprosessini onnistuneisuutta päällimmäiseksi kysymykseksi nousee haastateltavien vähäinen määrä. Vaikka molemmat työtäni varten haastatellut ohjaajat omasivat pitkän kokemuksen vertaistukiryhmien ohjaajina ja olivat tutustuneet erilaisiin ryhmiin osallistuviin äiteihin, olisi tutkimusaineistoni ollut huomattavasti laajempi suuremman haastateltavien määrän avulla. Useamman haastattelun ja ohjaajien erilaisen haastatteluvastausten perusteella olisi ollut mahdollista saada kattavampi kuva tutkittavasta aiheesta. Koska opinnäytetyötäni varten suoritettuihin haastatteluihin osallistui ainoastaan kaksi vertaistukiryhmien ohjaajaa, ovat tutkimustulokset toivottua niukemmat. Lisäksi työn luotettavuuden kannalta olisi ehkä ollut tarkoituksenmukaisempaa kartoittaa kokemuksia useamman ohjaajan näkökulmasta. Opinnäytetyöni tulokset olisivat

tällöin saattaneet olla enemmän yleistettävissä. Haastattelutulosten otanta jäi nyt liian pieneksi, jotta siitä olisi ollut mahdollista tehdä yleistyksiä.

Kuitenkaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä merkitystä tutkimuksen onnistuneisuutta koskien. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole pelkästään kuvata kerättyä aineistoa, vaan oleellista on rakentaa teoreettisesti kestäviä näkökulmia. Voi jopa ajatella, että vastauksia tarvitaan juuri niin paljon, kuin se on aiheen kannalta välttämätöntä. (Eskola, Suoranta 2003: 60-63). Opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa kokemuksia, jolloin haastateltavien henkilöiden määrä ei kuitenkaan ollut tutkimuksen kannalta kriittisin tekijä. Vaikka tulokset olisivat voineet olla kattavampia, molemmat haastatteluun osallistuneet henkilöt olivat toimineet ohjaajina jo pidemmän aikaa, ja molemmille heistä oli kertynyt laajaa kokemusta erilaisten ryhmien ohjaamisesta. Tätä kautta he osasivat kertoa, millaisia kokemuksia äideiltä oli noussut esille heidän ohjaamisissaan vertaistukiryhmissä. Mielenkiintoiseksi nousi se, kuinka yhteneväisiä molempien haastatteluun osallistuneiden vastaukset olivat. Haastatteluissa ilmi tulleet asiat sopivat hyvin vastauksiksi työn tutkimuskysymyksiin, ja työssä käytettyyn teoriaan.

Vaikka haastattelut itsessään sujuivat hyvin, ja saadut tulokset olivat pääasiassa yhteensopivia työni tutkimuskysymysten sekä käytetyn teorian kanssa, joidenkin teoriaosuuksien käsitteleminen jäi haastatteluissa vähäiseksi. Tutkimuskysymyksiinä työssäni olivat vertaistukitoiminnan merkityksen avaaminen äitiyden tukemisessa sekä ryhmänohjaajien näkemysten kartoittaminen siitä, kuinka äidit vanhemmuutensa kokevat lapsen huostaanoton aikana. Opinnäytetyössäni käsiteltiin myös voimaantumisen teemaa, sekä vanhemmuuden rooleja. Haastatteluissa keskityttiin pääasiassa vertaistukitoiminnan merkitykseen äitiyden tukemisessa, sekä äitiyden kokemuksiin huostaanoton aikana. Kummassakin haastattelussa jäi harmittavan vähäiselle huomiolle se, kuinka vanhemmuuden rooleja pyritään vertaistukiryhmissä tukemaan. Molemmat haastateltavat olivat tietoisia vanhemmuuden roolikartasta ja se oli heille ennestään tuttu, mutta he eivät kokeneet sitä mielekkääksi työvälineeksi ryhmissään. Asia perusteltiin sillä, etteivät ryhmiin osallistuvat äidit olleet halukkaita käsittelemään kyseistä teemaa, tai että ryhmissä vanhemmuuden rooleja käytiin yleisellä tasolla läpi keskusteluiden lomassa. Työn tulosten kannalta olisi ollut kiinnostavaa, jos ryhmänohjaajat olisivat kattavammin pystyneet kertomaan vanhemmuuden roolien tukemisesta vertaistukiryhmissä sekä siitä, kuinka roolien tukeminen kyseisissä ryhmissä ilmenee.

Opinnäytetyötä voidaan kuitenkin pitää onnistuneena, sillä tutkimuskysymyksiin on vastattu, sekä työlle laaditut tavoitteet saavutettiin. Ryhmänohjaajien ammattitaitoisten näkemysten kautta kerättiin tietoa äitien vanhemmuuden kokemuksista sijaishuollon aikana. Lisäksi vertaistukitoiminnan merkitystä äitiyden tukemisessa kuvattiin, ja sen tarpeellisuudelle saatiin perusteluita. Äitien voimavarojen tukemista vertaistukiryhmissä sekä heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa ryhmien toimintaan tuotiin myös esille työn kautta.

Lähteet

Aaltola, Juhani — Valli, Raine 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Adams, Robert 2008. Social work and empowerment. 3. painos. New York: Palgrave Macmillan.

Eskola, Jari — Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Hiltunen, Tarja 2015. Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti.
<http://www.voikukkia.fi/images/Hiltunen_Tarja_vaitoskirja.pdf> Luettu 26.5.2016.

Hirsjärvi, Sirkka — Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytännöt. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka — Remes, Pirkko — Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Heiskanen Tuula — Hiisjärvi Seija. Vertaisryhmä ja sen ohjaaminen. Verkkodokumentti:
<<http://www.ela.fi/akatemia/ryhmienohjaaminen.php>> Luettu 6.1.2017.

Huuskonen, Päivi — Jyrkämä, Oili 2010. Ammatillaiset vertaistyon tukena. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. Verkkodokumentti:
<http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf> Luettu 6.2.2017.

Hyvärinen, Matti— Nikander, Pirjo — Ruusuvuori Johanna, 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Karnell, Sonja — Laimio Anne 2010. Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. Verkkodokumentti:
<http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf> Luettu 6.2.2017.

Kujala, Virpi 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki: Sininauhaliiton Eevan perhe- projekti.

Laakso, Riitta — Saikku, Peppi 1998. Hyvä Huostaanotto? Sosiaalialan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. 28/1998. Helsinki: Stakes.

Lastensuojelun keskusliitto ry 2004. Valtakunnalliset sijaishuollon laatuksiteerit. Sijais- huollon neuvottelukunnan julkaisuja 18. Helsinki: Gummerus.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Lehtinen, Ilona 2010. Vertaisen työ -- vuorovaikutuksellista voimaantumista. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA. Verkkodokumentti. <http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf> Luettu 6.2.2017.

Mahkonen, Sami 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus.

Pitkänen, Mari 2011. Lastensuojeluprosessi. Tapaustutkimus biologisen vanhemman kokemuksista lastensuojelun sijoitusprosessissa. Pro-gradu tutkielma. Itä-Suomen yli- opisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Verkkodokumentti. <http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110026/urn_nbn_fi_uef-20110026.pdf> Luettu 20.1.2017.

Pitkänen, Miia 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Helsinki: Soccan ja Heikki Waris -instituution julkaisusarja 26.

Rautakorpi, Sonja 2007. Äiti ja lapsen huostaanotto. Äitien kokemuksia lapsen huostaan- ottoprosessista ja äitiydestä huostaanoton jälkeen. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jy- väskylänyliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11546/URN_NBN_fi_jyu-2007478.pdf?sequence=1> Luettu 26.5.2016.

Raunio, Kyösti 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki Univer- sity Press.

Rautiainen, Mari 2001. Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovelle. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Ruohonen, Petra 2015. Vanhempien kokemuksia lastensuojelusta ja ideoita sen kehittämiseksi. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Verkkodokumentti.

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88809/Ruohonen_Petra.pdf?sequence=1> Luettu 26.5.2016.

Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry ja Sininauhaliitto ry: VOIKUKKIA- verkostohanke 2015. VOIKUKKIA- toimivien käytäntöjen käsikirja. Helsinki: Kopio Niini.

Terveiden ja hyvinvoinnin liitto. Lastensuojelun käsikirja. Verkkodokumentti.

<<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>>. Luettu 9.5.2016.

Tuovinen-Kaakko, Tarja 2011. Äitien kokemuksia huostaanotosta ja sen jälkeisestä elämästä. Lisensiaatintutkimus. Erikoissosiaalityöntekijän koulutus. Marginalisaatiokysymysten sosiaalityö. Verkkodokumentti.

<<http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=256bcb0f-da57-4060-bf5d-a3437a17dbfe>> Luettu 12.2.2017.

Vilkkä, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS- kustannus.

Teemahaastattelun kysymysrunko

1. Vertaistukitoiminnan merkitys äitiyden tukemisessa

- Millaista tukea äidit vertaistukitoiminnasta saavat?
- Kuinka vertaistukiryhmästä saadun tuen vaikutukset ilmenevät?

2. Ryhmänohjaajien näkemykset siitä, miten äidit oman vanhemmuutensa kokevat

- Miten vertaistukitoiminta auttaa äitejä heidän vanhemmuutensa rakentumisessa?
- Millaisia kokemuksia on noussut esille?

3. Voimaantuminen ja vanhemmuuden roolit

- Miten äitien voimavaroja pyritään tukemaan?
- Miten äidit saavat ryhmien toimintaan vaikuttaa?
- Miten vanhemmuuden roolien tukeminen vertaistukitoiminnassa ilmenee?

Haastattelupyyntö

Hyvä VOIKUKKIA- vertaistukiryhmän ohjaaja,

Olen Metropolia Ammattikorkeakoulun 3. vuoden sosionomiopiskelija, ja teen opinnäytetyötäni aiheesta äitiyden kokemuksia sijaishuollon aikana vertaisohjaajien silmin.

Opinnäytetyöni toteuttamista varten olen kiinnostunut haastattelemaan vertaistukitoiminnan ohjaajia, jotka ovat ohjanneet huostaanotettujen lasten äideistä koostuvia ryhmiä. Haastattelussa on tarkoitus kartoittaa ryhmässä käyneiden äitien vanhemmuuden kokemuksia sekä tuoda heidän ääntään kuuluviin asiantuntijoiden näkökulmasta.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, eikä nimiä tai henkilötietoja julkaista. Haastattelussa kerätty materiaali tulee ainoastaan opinnäytetyön käyttöön, eikä aineistoa säilytetä opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Haastateltavia ei ole mahdollista tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä. Valmis opinnäytetyö tullaan julkaisemaan sähköisessä muodossa ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistossa.

Mikäli haluat jakaa kokemuksiasi ja osallistua haastatteluun, niin otathan yhteyttä suoraan minuun.

Ystävällisin terveisin ja jo etukäteen kiittäen,

Saija Ihalainen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

saija.ihalainen@metropolia.fi

KIRJALLINEN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

SUOSTUMUS

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan haastatteluun aiheesta äitiyden kokemuksia si-
jaishuollon aikana vertaisohjaajien silmin. Minulle on selvitetty, että haastattelussa ke-
rättyä aineistoa käsitellään luottamuksellisena ja siten, ettei henkilöllisyyttäni voi kysei-
sestä aineistosta tunnistaa.

Voin keskeyttää osallistumiseni milloin tahansa.

Annan suostumukseni tutkimuksen tekemiseen ja haastattelun nauhoittamiseen.

Aika ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus

Haastattelijan allekirjoitus